

A lap szellemi részét illető közlemények a lap szerkesztőségéhez intézendők.

Előfizetési árak:

Egész évre . . . 10— K.
Félévre 5— K.
Negyedévre . . . 2-50 K.
Egyes szám ára 20 fill.

GYERGYÓ

A szerkesztésért felelős: Sándory Mihály. Főmunkatárs: Dr. Novák Albert. — Megjelenik vasárnap reggel.

HIRDETME NYEK DIJA:
1 hasábos garmond sorért,
vagy annak helyéért 30 fill.
—
Nyilttér
soronként 50 fillér.
—
Hirdetéseket a kiadóhivatal
vesz fel.

A székelyek programja: a hadikárok megtérítése.

A képviselőház összeült. Nemso-kára tárgyalás alá veszik a választójogi javaslatot. Minket a javaslat tartalma nem érdekel, mert nem osztjuk minden tekintetben az aggodalmakat, miket ellenzői felhoznak ellene, de nem is várunk tőle semmi jót. Dacára a sok blokkos gyűléseknek, a kormány a javaslat iránt az országban nem tudott hangulatot kelteni; hiába, nem mindenkinek tetszik, mikor Holló, Bokányi és Goldis együtt szónokolnak, hallottuk már ezeket az urakat egymás ellen is szónokolni. Nem is volt még javaslat, mellyel a közvélemény olyan keveset foglalkozott volna, mint épen ez, amelynek nem vállalása miatt egy nagy többséggel bíró kormánynak távoznia kellett helyéről.

Ki beszél erről a javaslatról? Em-lékezzünk csak vissza például az egyházpolitikai javaslatra! Uton-utfélen, társaságokban, kaszinókban, kávéházakban ifjak, öregek naponta eszmét cseréltek a javaslatról; a választójogi javaslatról csak azok beszélnek, akik ennek valamit már is köszönhetnek, akiket magas álláshoz juttatott, vagy akik ilyesmit várnak tőle. De a nép nagy rétegeit hidegen hagyja, még azokat is, akikre a javaslat a választójogot kiterjeszti.

Hiszen mindenki tudja, hogy bármilyen nagy, avagy bármilyen szűk legyen is a választói jog kiterjesztése, az eredmény ugyanaz, a kormányt támogató pártok gyűlésein és közös pártértekezleteken fogják azt szépen beosztani, hogy ennek a kerületnek alkotmány-párti, ennek Károlyi-párti, emennek meg ilyen párti meggyőződése van, ilyen meggyőződésének kell lennie s ezen megállapodáshoz képest küldik szét a jelölteket a választókerületekbe, akiket azután a kormány támogatni fog. Mulatságos lesz nézni azokat a főispánokat, akiknek a vármegyéhez tartozó egyik kerületben más meggyőződése lesz, mint a másikkban.

Nemesszivü, szabadelvü Királyunk bizonyára azt gondolta, hogy nagyon várja a nép a javaslatot.

Csak az iránt mutatkozik némi érdeklődés az országban, hogy milyen személyi változásokat fog okozni a javaslat a kormányban, vagy hogy a kormányt támogató pártok között mi-féle konfliktusokat fog előidézni?

De bennünket ez sem érdekel, nekünk most más bajunk van: a megélhetés gondja, a tengernyi szenvedés és nélkülözés elvonja figyelmünket erről. Mi sürgősebbnek tartanánk, hogy a kormány az oláh betörés folytán keletkezett bajainkon segítsen, de mi mostoha gyermekei voltunk mindig minden kormánynak.

Tudhatják jól, hogy ez a vidék a betörés folytán mindenben a legnagyobb szükségét szenvedti, mégis kevesebb vetőmagot küld a kormány vármegyénkbe, mint amennyire szük-

ség volna, azt is megkésve, október közepén, úgy, hogy mire szétosztásra és elvetésre kerül a sor, közeledünk október vége felé. És ez is csak a főispán külön közbenjárásának köszönhető!

Mostoha gyermekei a székelyek ennek a kormánynak is, pedig a székelységnél nagyobb szeretetet a haza iránt egy vidék népe sem mutatott és nagyobb áldozatot nem hozott, kevesebbet nem panaszkodott, nagyobb dicsőséget a világháboruban egy fajta nép sem szerzett! És a kormány nem siet nyugtalanságának csillapítására, nem tesz világos nyilatkozatot a hadikárok megtérítése tekintetében.

Pedig nekünk egyelőre ez az egyetlen programunk! E mellett a kérdés mellett minden más eltölpül, mert ez nemcsak az egyes emberek, ez az egész székelység kérdése. A hadikárok megtérítése életbevágó kérdése a társadalom minden osztályának. A tisztviselői lakás-, ruhaberendezésével hosszú évek takarékoságának eredményét vesztette el, ennek beszerzésére egyik-másik fizetésére hosszú lejáratú kölcsönt vett fel, vagy egyéb adósságot csinált, a berendezése oda van, az adóssága megmaradt. Ezt végig küzdeni egy életben csak egyszer lehet, azt is elismerés, dicséret illeti, aki egyszer meg tudta csinálni.

Gazdaközönségünk véres verej-tékkel szerezte be gazdasági felszerelését, nevelte fel igavonó állatait, sokan ezek kedvéért és ezek érdekében megterhelték birtokaikat. Mit csináljon ezek nélkül akkor, mikor mindenfelé a többtermelést hangoztatják, mert e nélkül az igények szaporodása, a minden tekintetben emelkedő drágaság miatt a kiscgazda szükségletei ki nem elégíthetők.

A gazdasági felszerelés hiánya meg is látszik vidékünkön, kevesebb a megművelt föld, gyöngébb volt a munka, természetesen kevesebb az eredmény, kevesebb a termés, nagyobb a drágaság, nagyobb a szükség.

Kereskedőink, iparosaink raktárai, üzletei kifosztattak, ezek jó része üzletét, iparát folytatni nem tudja, ezeknek is csak adósságai vannak meg, mert hiszen nagyon kevesen vannak abban a szerencsés helyzetben, hogy hitelt nem kellett üzleteikhez igénybe venniük.

Ilyen a kép, amit a székely társadalom szomorú helyzetéről festeni lehet.

Ha a kormány végig hallgatná az egyesek kétségbeesítő helyzetét, akkor már rég sietett volna a megnyugtással, hogy a szenvedett hadikárokat teljes mértékben megtéríti. Tudjuk, nem is lehet másképen, de mégis szeretnénk már hallani, mert nekünk egyelőre egyetlen programunk a hadikárok teljes megtérítése.

E nélkül hozzánk ne jöjjön senki, e nélkül nem támogatunk senkit.

Főgimnáziumunk.

Főgimnáziumunkban hétfőn, f. hó 22-én megkezdődik a tanítás. Pénteken és szombaton voltak a javító- és magánvizsgálatok, ma, vasárnap d. e. 9 órakor lesz a nagytemplomban a „Veni Sancte“ és hétfőn reggel 8 órakor megkezdődik a rendes iskolai munka.

Ez a rövid jelentés de nagy megnyugvást fog kelteni a betörés által sanyargatott lakosságunk széles rétegeiben!

Már úgy volt, hogy meg sem nyílik gimnáziumunk, mert annak megnyitása leküzdhetetlen akadályokba ütközik. Annál nagyobb örömet váltott ki a lelkekből, hogy a leküzdhetetlennek hitt akadályok ime mégis elháríthatók lettek.

A főgimnázium agilis igazgatója, lovag G. Fehrentheil Henrik a mult tanév folyamán kétszer is járt itt, hogy az intézet megnyitását előkészítse. Mivel azonban az intézet épülete katonai kórháznak van lefoglalva, más épület pedig a városnak nem állott rendelkezésére, az intézetet nem lehetett megnyitni. A vallás- és közoktatási miniszter a megnyitást az idén is ellenezte, részint azért, mert Gyergyószentmiklós belső hadszíntér, részint a nagy tanárihiány miatt. Sőt már az összes tanárokat más intézetekhez helyezte át.

A „Cs—e“ julius második felében közölte, hogy megkeresésére a tankerületi főigazgató értesítette, miszerint az egy év óta szünetelő főgimnáziumunk az 1917—18-ik tanévben sem nyílna meg. Nem nyílna meg pedig, mert sem a tantermeknek szükséges helyiségek, sem a kellő fűtőanyag fölött nem rendelkezik az intézet. Ezzel a „Cs—e“ mindenestre dicséretet érdemlő, ámbár sikertelen akcióját befejezettek tekintette.

Elképzelhető a középiskolás flugyermekekkel bíró szülők helyzete. Még el sem felejtették a menekülés nyomorúságait, máris gyermekeik elhelyezése okozott nehéz gondokat. És ezek között az anyagi gondok nem utolsó szerepet játszottak. Nem egy szülő kénytelen lett volna gyermekének további taníttatásáról lemondani.

Ekkor lépett közbe a hivei sorsát mindenek fölött szívén viselő, fáradhatatlan tevékenységű Szabó György főesperes-plebános. Kitűnően megirt memorandummal fordult a kormányhoz, melyben megkapó színekkel ecsetelte a betörés által sanyargatott nép helyzetét, anyagi romlását. Rámutatott arra, hogy az anyagiakban meggyengült lakosság helyzetét mennyire súlyosbitja, mikor elűtette látja magát gyermekei tovább képzésének lehetőségétől. „A Nyolcvankettősök és Huszonnégyesek népe nem ily bánásmódot érdemelt.“ Kérellemmel járult atyai főpásztorunkhoz, az erdélyi püspökhöz; jóindulatu támogatást kért kerületünk országgyűlési képviselőjétől és a tankerületi főigazgatótól.

És a főesperes urnak az intézet megnyitása érdekében kifejtett tevékenységét siker koronázta: a miniszter elrendelte a főgimnázium hét alsó osztályának megnyitását. Az igazgatót és Margitta Aladár, katonaságtól szabadságot tanárt visszarendelte, Rákosi Kristóf és dr. Farczady Elek tanárokat saját kérelmükre visszahelyezte, Fehér Géza karánsebesi főgimn. és Kristóffy Géza körmöczbányai áll. főreáliskolai helyettes tanárokat ide alkalmazta.

Lovag G. Fehrentheil Henrig igazgató, aki az intézet érdekét mindig szívén viselte, azonnal ide utazott és kipróbált szervező képességével és sok fáradozással elkövetett mindent, hogy a tanítás minél előbb megkezdhető legyen. Minthogy azonban a hét osztály-

hoz csak öt tanár állott rendelkezésére, a tanítást eddig megkezdeni nem lehetett.

Szerdán este aztán megérkezett Szentimrei István kolozsvári tankerületi kir. főigazgató, aki felhatalmazta az igazgatót, hogy a hiányzó tantereket óraadókkal pótolhassa.

Az igazgató azonnal intézkedett és intézkedéseinek köszönhető, hogy az intézet végre megnyílt.

Belföld.

A képviselőház kedden összeült. Az ülésen Wekerle Sándor miniszterelnök betervezte az indemnitásról, a horvát pénzügyi egyezményről, a közal. alkalmazottak háborus segélyéről és a szeszadó módosításáról szóló javaslatokat.

Az indemnitás körül élénk vita fog kifejlődni, melynek során kétségtelenül fel fog szólni a frontról visszaérkezett Tisza István gróf, Teleszky János, Vadász Lipót és még többen a munkapártból. A munkapárt szóinkai alapos kritika tárgyává fogják tenni az egyes miniszterek ténykedéseit.

Az indemnítási vita során a munkapárt részéről szóvá teszik a főispáni erőszakoskodásokat, elsősorban a szalántai képviselőválasztáson történeteket. Benyovszki Móric gróf baranyamegyei főispán a felmentett népfelkelőket bevonulattással, a köztisztviselőket áthelyezéssel fenyegette, ha az Apponyi-párt jelöltjével, Kovács Dénessel szemben a munkapárt jelöltjére, Szily Tamás volt főispánra szavaznak. A munkapárt az e fajta főispáni ténykedéseknek egyszersmindenkorra való beszüntetését követeli, ezenkívül a szalántai eset megtorlását kéri. A napokban a minisztertanácsban foglalkozott a kormány a dologgal és a kormány köréből jövő hírek szerint Benyovszky Móric gróf le fog mondani a baranyamegyei főispánságról.

Az indemnítási vita a nemzeti munkapárt vitarendező bizottságot küldött ki, melynek tagjai Beöthy László, Teleszky János, Klebelsberg Kunó gróf, Vadász Lipót, Madarassy-Beck Gyula báró, Farkas Pál és Rakovszki István.

Szenzációs hatást fog kiváltani politikai körökben „A Nap” hire. E szerint Andrassy Gyula gróf, az alkotmánypárt vezére memorandumot küldött Ófelségének. Andrassy ebben a memorandumában a politikai helyzetet ismerteti. Az utolsó hónapok eseményeiről markáns összefoglaló képet ad a Tisza-kormány távozásától egészen a Wekerle-kormány választójogi javaslatáig. E rövid bevezetés után áttér a választójogi reformjára és aggodalmát fejezi ki a választójogi olyan megalkotása ellen, melyet a Wekerle-kormány tervez. Sokalja a választók tervbe vett számát, kevesli a magyarság 64:3 arányszámát. Félti a magyarság szupremáciáját, rámutat a nemzetiségi veszedelmekre és kifejti, hogy a választójogi javaslat a destruktív elemek uralomra jutását segíti elő.

Mintha csak Tisza István gróftól vette volna kölcsön érveit. Néhány rövid hónap mekkora változást idézett elő a nemes gróf politikai nézeteiben!

A háború.

Az elmúlt napok legnagyobb eseménye német szövetségesünk beláthatatlan fontosságú sikere: elfoglalta a Rigai-öbölben fekvő Ösel, Dagö, Runö és Abro szigeteket. Hogy mily nagy jelentősége van e szigetek birtokának, rögtön szemünkbe ötlük, ha egy pillantást vetünk a térképre. Dagö birtoka biztosítja a Finn-öböl bejáratát; ebben az esetben azt jelenti, hogy a Finn-öbölben tartózkodó orosz flotta el van vágva a külvilágtól, Szentpétervár elvesztette tengeri összeköttetését. Hogy ezekből a tényekből milyen messzemenő következtetéseket lehet levonni, annak taglalásába egyelőre nem óhajtok bocsátkozni. A szigetek elfoglalásával négyezernél több fogoly, 50 ágyú, emellett néhány sértetlen nehéz parti üteg és néhány tábori üteg, több repülőgép, 21 gépfegyver, számos jármű, nagyszámu fegyver és egyéb hadiszert jutott a győző kezébe. Egyébként a keleti fronton a Duna és a Duna között nem történt nevezetesebb esemény.

A nyugati fronton az ellenség kisebb előrsi próbálkozásokon kívül csak tűzérési tevékenységre szorítkozott; különös említést csak a németek Verdunnél kivívott sikere érlel, ahol Samognieuxtól keletre badeni rohamesapatok merészen rajtaütöttek a francia árkokon és öt nagy fedezéket szétromboltak és a megszálló legénységnek azt a részét, mely nem esett el a közelharcban, elfogták.

A délnyugati fronton a Sant Garretet támadták az olaszok eredménytelenül.

A tengeralttjárók az utóbbi napokban is nagyszámu hajóelsüllyesztésről számolhattak be, melyek annál ézekevényebben sujtják az angol hajózást, mert a legújabb hírek szerint úgy az Egyesült Államok, mint Japán lefoglalták a hajógyáraikban angol számlára épülőfélben levő hajókat.

Előfizetési felhívás.

Lapunk ez évi október—decemberi negyedére előfizetést nyitunk. Előfizetési díj erre a negyedévre 2 korona 50 fillér. Az előfizetési díjakat lapunk kiadóhivatalához: Deák Ferenc-utca 33. sz. kérjük beküldeni.

H I R E K.

— **Kitüntetés.** A király Lovag G. Fehrentheil László honvéd hadnagynak az ellenség előtt tanusított vitéz és bátor magatartásáért a „Signum Laudis“-t adományozta.

— **Az egyenes adók kivetése.** Mint értesülünk, az egyenes adók kivetése az 1917—19. évekre közelebről kezdetét veszi. A pénzügyminiszter az adókiadó bizottság elnökévé dr. Gross Tivadar kir. közjegyzőt nevezte ki. Elnökhelyettes dr. Balás Elek ügyvéd. Rendes tagok: 1. Portik Lajos gyergyócsomafalvi birtokos, 2. Sándory Mihály gyergyószentmiklósi kereskedő, 3. Mélik István gyergyóremetei földbirtokos, 4. Bogdán István gyergyószentmiklósi bankigazgató. Póttagok: 1. Lázár Péter gyergyószentmiklósi kereskedő, 2. Elekes Józsa Márton gyergyóújfalvi földbirtokos, 3. Oláh Alajos szárhegyi földbirtokos, 4. Páll Sándor hentes, gyergyószentmiklósi birtokos. — Tudjuk, hogy az államnak fokozottan szüksége van adójövedelemre, de emellett is elvárjuk, hogy a bizottság tekintettel lesz az oláh betérés okozta anyagi zavarokra, főleg pedig a kártérítés körüli bizonytalan helyzetre.

— **Lehet-e a hadikárok megállapítása ellen felebbezni?** Az erdélyrészi hadikárokat a hadikárfellevő bizottságok állapítják meg. Kétely merült fel aziránt, hogy a hadikárfellevő bizottságok megállapításai ellen lehet-e felebbezni vagy általában jogorvoslatot keresni és ha igen, mely hatóságnál? Az érdeklődőknek tudomására hozzuk, hogy a hadikárfellevő bizottságok megállapításai végérvényesek, azok ellen felebbezni nem lehet, mert a hadikárok felvételét elrendelő 4471. M. E. és 40.880. B. M. rendeletek megállapítják, hogy a felvételeket csupán általános adatok szerzése céljából rendelték el és helyesbítésnek elegendő, ha az alacsonyán értékelt tárgyak magasabb értéket tanukkal, okiratokkal vagy más elfogadható bizonyítékokkal igazolja az illető, a mi inkább csak akkor lesz aktuális, ha a károk kifizetésére kerül a sor, Ez az álláspontja a belügyminiszternek a felebbezésekkel szemben.

— **A hustalan napok eltörlése.** A zsirfogyasztás korlátozása tárgyában megjelent kormányrendelet értelmében hust a hétnek minden napján szabad kiszolgáltatni és fogyasztani. Hétfő és péntek napokon vendéglőkben és más nyilvános üzletekben zsirt általában olyan ételeket, amelyekhez zsir szükséges, nem szabad kiszolgáltatni.

— **A városház nagytermébe összegyűjtött holmik a közösiség** — mint mult számunkban említettük — holnap, hétfőtől kezdve megszemlélheti és a sajátjának ismert tárgyakat megjelölheti. A tolongás megelőzésére rendőrkapitányunk sorrendben belépőjegyeket ad ki, a melyeken a megszemlélés ideje ki lesz

téve. A holmik kiosztására csak azután kerül sor, mikor azokat már mindenki megtekintette. A rend fentartására és az összes érdekeltek jogainak lehető megvédésére rendőrkapitányunk az alábbi figyelmeztetést adta ki: 1. A terembe csak a rendőrkapitány engedélyével és a tőle nyert jeggyel szabad belépni. 2. Tartózkodási idő: d. e. 8—12 óráig, d. u. 2—6 ig. A teremben összegyűjtött tárgyakat csak megtekinteni, de helyükről elmozdítani nem szabad. 3. A felismert tárgyakat szembetűnő és jól odaerősített módon lássa el mindenki saját nevével. 4. A tárgyakon levő jelt eltávolítani nem szabad. Tűzze mindenki a saját jelzését fel az esetleg már ott levő jel mellé, mert a tulajdonjogot utólagosan csak így lehet tisztázni. 5. A teremből engedély nélkül semmit sem szabad elvinni. 6. A teremben dohányozni, gyertyát, gyufát gyújtani nem szabad! 7. A ki ezen rendelkezéseket nem tartja be, vagy a teremben levő rendőröknek nem engedelmeskedik, a teremből el lesz távolítva.

— **Katonai autók meghajigálása.** Előfordult, hogy éretlen gyermekek a gyakran közlekedő katonai automobilon után követ hajigálnak. Felhívjuk a szülőket, hogy gyermekeiket tartsák szigorú felügyelet alatt és az utcára ne engedjék ki, mert felmerült panasz esetén a szülők fognak felelősségre vonatni.

— **Gyűjtsük a csalánmagot!** A központi hatalmakat ellenségei teljesen körülzárták és megfosztották annak lehetőségétől, hogy a ruházati cikkek előállításához szükséges nyersanyagokat tengerentuli országokból behozhassuk. Különösen nagyon érezzük a gyapot hiányt. Ennek igen alkalmas pótlószereit fedezték fel az eddig semmibe se vett, vadon termő csalán növényben. A csalán rostját textil-árak készítésére, magját pedig olajtermelésre használják fel. A csalánmag szedése legcélszerűbben most végezhető. Gyermekek nagyon szép keresetre tehetnek szert, ha gyűjtik a csalánmagot. A Gyergyószentmiklósi Hanga Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezet a gondosan kirostált, polyvamentes csalánmagot beváltja és kilogrammonként 16 koronát fizet a gyűjtőnek, amely ár mellett szép mellékkeresetre tehet szert, akinek üres ideje van. A tanuló urak nagyon hasznos munkát végeznének, ha a tönulőgyermekeket csalánmag gyűjtésre serkentenek.

Rendes körülmények között a csalánmag érés előtt szedendő, hogy a földre hulló magok okozta veszteséget kiküszöbölhessük. Ez idén a legtöbb esetben teljesen érett, sőt túlértésben levő magvak összeszedéséről van szó. A csalánmag szedésre érett, ha a szár erősebb megrázásra a felső bugák már magot hullatnak és a többi bugákból két tenyerünk közti dörzsölésre a magok könnyen kifejtődnek. Teljes érében a felső bugák majdnem teljesen üresek, az alsók pedig kezdik hullatni a magot. Ilyenkor az alsó levelek már elsárgultak és részben lehullottak. A bugák között a szár hegyén levő levelek csipő szőrei majdnem teljesen elvesztették csipő hatásukat. A teljesen érett csalánmag apró tojásdad alakú sárgás, hamvaszöldes színű. Egy tömegben tarka színt mutat, mivel a zöld alapszín sokféle árnyalatban játszik.

Tekintettel az idő előrehaladottságára, továbbá azon körülményre, hogy az akeió főcélja a magnyerés, a szedésnél csupán a magot vesszük figyelembe és úgy hajtjuk végre, hogy a legalsó bugánál a szárat jobbkézbe fogjuk és könnyű szorítással kezünkkel a száron végig húzzuk. Ezen művelet közben a szárat úgy hajtjuk, hogy a lesodort bugák balkezünkben tartott kosárba, vagy bármely más arra alkalmas edénybe, vagy kötényünkbe kerüljenek. Az összegyűjtött bugákat, ha ennek szüksége mutatkozik, ponyvára vagy az udvarnak valamely tisztára sepeirt helyén a napra kiterítjük. Esős időjárás esetén, ha kis mennyiségről van szó, szitába téve a tüzhely közelébe helyezük, hogy teljesen kiszáradjanak. A teljesen száraz bugából a magot kisebb quantumnál kezünkkel dörzsöljük, nagyobb mennyiség esetén nagyobb zsákvázon zacskóba vagy pedig zsákba tesszük a bugákat s hadaróval, bottal, csépelve szabadítjuk ki a magot a takarólevelekből. A kézzel kidörzsölt, vagy hadaróval kicsépelte magokat takaróleveleket szár és levélrészeket egy olyan szitán szitáljuk át, amelyen csak a mag hullik keresztül. A kiszitált mag teljes tisztítását szeleléssel úgy végezzük, mint az a kukoricánál szokás, azaz megfelelő széllel szakajtóból szakajtóba annyiszor öntjük át, amíg tisztatlanságtól teljesen ment magot nem kapunk.

Laptulajdonos és kiadó:
Sándory Mihály Gyergyószentmiklósi.